
Opactwo Świętokrzyskie

Ochrona Zabytków 16/1 (60), 57-59

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jest impregnacja drewna oraz konserwacja malowideł (Pracownia Malarska PKZ w Warszawie).

Prace architektoniczne obejmują m. in. założenie ponad stropami belkowanymi stropów ogniotrwałych, wiążących konstrukcyjne mury budynku, nową więźbę dachową i przywrócenie pierwotnego kąta nachylenia połaci dachu, przywrócenie ganku drewnianego w dziedzińcu, odmurowanie łuków okien gotyckich w budynku mieszkalnym i kaplicy. Okna kaplicy posiadały, jak stwierdzono, kamienne podziały.

Opracowanie historyczne przygotowała mgr Z. Krygierowa, aktualny projekt architektoniczny opracował inż. W. Bald (PKZ Łódź). W czasie wykonywanych prac obiekt jest pod stałym nadzorem historyka sztuki, dokumentującego prace i odkrycia. Zamek jest siedzibą Muzeum Regionalnego — oddziału Muzeum Sztuki w Łodzi. - W. P.-T.

Opactwo Świętokrzyskie

Decyzja przekazania części budynków klasztoru św. Krzyża na Łyscu Wydziałowi Ochrony Przyrody Ministerstwa Leśnictwa sprawiła, że przed przystąpieniem do adaptacji władze konserwatorskie podjęły akcję wszechstronnego przeanalizowania cennego zespołu architektonicznego. Wymagała tego bogata a mało znana przeszłość zabytku, sięgająca od okresu przedchrześcijańskiego poprzez średniowiecze i czasy nowożytne aż do końca XVIII wieku, w którym wzniesiony został istniejący obecnie kościół — ostatnia z wielkich inwestycji. Specyficzna rola obiektu, położonego w centrum surowej przyrody Świętokrzyskiego Parku Narodowego, a będącego jednocześnie żywym ośrodkiem turystyki i miejscem organizującej się placówki polskiej telewizji — nastręczała szereg problemów konserwatorskich i zmuszała do sprecyzowania charakteru jaki, z punktu widzenia konserwatorskiego, należałoby mu nadać. Usytuowanie kompleksu budynków na jednym z najwyższych szczytów Łysogór narzuciło im rolę dominanty nad okolicą, lecz masywna bryła dawnego opactwa pozbawiona została w okresie pierwszej wojny światowej akcentu wertykalnego jakim była wieża.

Po licznych dyskusjach opracowane zostały wytyczne, postulujące rekonstrukcję wieży, do której zachował się pomiar i szereg fotografii, zaś dla całości zespołu utrzymanie dotychczasowego surowego charakteru, do którego dostosowane być powinny wymogi turystyki (skromny pawilon gastronomiczny, zakaz parkowania samochodów w obrębie murów otaczających klasztor, przesunięcie głównego ciężaru noclegów turystycznych do schroniska na górze Świętej Katarzyny itp.).

Sprawa ulokowania na Łyscu telewizyjnej stacji przekąźnikowej została uznana za zdecydowanie niekorzystną dla zabytku: wymogi współczesności narzuciły jednak konieczność ustępstwa — w bieżącym roku wykonano wykopy fundamentowe pod maszt telewizji, lokowany na zachód od klasztoru.

Dla sporządzenia zarówno projektu zagospodarowania przestrzennego otoczenia opactwa jak i adaptacji budynków (projektant inż. J. Gontarczyk, PKZ Warszawa) konieczne było uprzednie przeprowadzenie badań archeologicznych (pod kierunkiem dr J. Gąssowskiego, IHKM — prace trwają od 1958 r.) oraz architektonicznych (inż. inż. H. i Z. Ziętkiewiczowie, PKZ Warszawa — 1958 r.). Wyniki prac badawczych zestawione z materiałami historycznymi (opr. M. Sulimierska-Laube, PKZ Warszawa) pozwoliły na rozwarstwienie chronologiczne murów, ujawniając poszczególne etapy budowy: fragment gotyckiego muru nad północną ścianą romańskiego kościoła, gotycką część claustrium oraz w różnych okresach na przestrzeni XVII wieku wzniesione barokowe partie zachodnich skrzydeł klasztoru, formujących dziedzińiec otwarty. Barokowa przebudowa, dla ujednoczenia wszystkich elewacji, zniszczyła pierwotne okna ostrołukowe. Ich obramienia kamienne odkryte zostały w pierwszych latach po drugiej wojnie światowej (inż. Olędzki). Wspomniane wyżej prace archeologiczne i architektoniczne ustaliły poziom romański i gotycki w krużgankach i wirydarzu. Odkryciem o szerszym zasięgu stało się stwierdzenie, iż wał kamienny, otaczający szczyt góry, jest dziełem ręki ludzkiej z okresu przedchrześcijańskiego i powiązanie go ze słowiańskim kultem pogańskim. Jednocześnie wał wyznaczył zakres terenu zabytkowego na Łyscu, podlegający ochronie.

Obecnie, po zebraniu materiału historycznego i opracowaniu projektu adaptacji — w części zachodniej rozpocząć się mają roboty budowlane. Zabezpieczenie przez położenie nowego dachu jak również tynki na elewacjach wykonane zostały w latach ubiegłych.

M. S.-L.



Ryc. 10. Święty Krzyż, zachodnia część klasztoru w trakcie prac konserwatorskich
(fot. PKZ — K. Kowalska)



Ryc. 11. Święty Krzyż, szczyt fasady kościoła. Widoczne ubytki kamieniarki
(fot. PKZ — J. Szandomirski)



Ryc. 12. Święty Krzyż,
ogólny widok zespołu
architektonicznego (fot.
PAN Instytut Sztuki)

Ryc. 13. Warszawa —
Łazienki, Biały Domek,
widok ogólny przed
przystąpieniem do prac
konserwatorskich
(fot. PKZ)

